

COOPERAREA REGIONALĂ ȘI SECURITATE A REGIUNII EXTINSE A MĂRII NEGRE ÎN CONTEXTUL GLOBAL ACTUAL

REGIONAL COOPERATION AND SECURITY OF WIDER BLACK SEA REGION IN CURRENT GLOBAL CONTEXT

Ing.drd. Marius ROȘU*

Modificarea configurației generale după anumite criterii ale statelor din Regiunea Extinsă a Mării Negre a condus, inevitabil, la destructurări ale echilibrului politic regional și mondial, urmate de procese active, uneori periculoase, de reaşezare a controlului principalelor zone strategice.

Schimbarea contextului strategic, în special pentru statele din Regiunea Extinsă a Mării Negre, este însoțită și de amplificarea și diversificarea unor factori de risc interni, a căror evoluție negativă pentru securitatea statelor poate fi stimulată și de adâncirea situațiilor de criză politică, socială, militară și economică. Regiunea Extinsă a Mării Negre se confruntă, în ultimii ani, cu o frecvență din ce în ce mai ridicată, cu fenomenul migrației internaționale. Acest flagel reprezintă unul dintre efectele negative produse de globalizare.

The general configuration changes according to certain criteria of the countries in the Wider Black Sea Region led inevitably to the destructuring of regional and global political balance followed by active, sometimes dangerous, processes of relocation the control of the main strategic areas.

Changing the strategic context, especially for countries in the Wider Black Sea Region is accompanied by amplification and diversification of internal risk factors, whose negative development for the security of states can be stimulated by the deepening political, social, military, and economic crises. Wider Black Sea Region has faced in recent years the increasing frequency of international migration. This scourge is one of the negative effects of globalization.

Cuvinte-cheie: context strategic; mediul de securitate; conflicte înghețate; migrație ilegală; NATO; Rusia; UE; Ucraina.

Keywords: strategic context; security environment; frozen conflicts; illegal migration; NATO; Russia; EU; Ukraine.

Globalizarea este un proces care presupune, trecut printr-un proces major de reaşezare pe noi în principal, extinderea dezvoltării prin creșterea baze economice și politice. Astfel, economia de posibilităților nelimitate de comunicare în timp și piață a înlocuit economia de tip centralizat specifică spațiu. În plan economic, globalizarea se manifestă statelor foste socialiste aflate în sfera de influență în cadrul procesului de reformă, unde privatizarea sovietică.

Omenirea se află în faza în care criza economică, financiară, politică și de mediu s-a extins de la nivel local la nivel regional și mondial. Diferitele tipuri de crize se suprapun și se interconectează, amplificându-se reciproc, cu efecte ce depășesc zona crizelor, intrând în cea a preconflictelor și a conflictelor.

După căderea Cortinei de fier, majoritatea statelor din Regiunea Extinsă a Mării Negre au

În perioada 2007-2008 a izbucnit criza financiară internațională, având un impact foarte mare asupra celor mai puternice economii ale lumii care erau considerate până în acel moment foarte stabile. Fără intervenția masivă și susținută a autorităților publice de a sprijini băncile, efectele și amploarea ar fi fost și mai dezastruoase, deși instituțiile bancare au reprezentat principalii vinovați ai crizei financiare.

O combinație colosală de datorii private, create de o inginerie necontrolată a capitalului fictiv, s-a adăugat datoriilor publice ale celui mai îndatorat stat al lumii, Statele Unite ale Americii, prăbușindu-se apoi și dezechilibrând toate piețele de capitaluri importante.

*Garda de Coastă, Constanța
e-mail: rosu.marius@outlook.com

Criza a depășit rapid frontierele imaginare ale sectorului financiar bancar, trecând ca o tornadă peste sectorul asigurărilor, intrând mai apoi cu repeziciune în economia mondială.

Criza economică mondială s-a propagat pe principiul efectului de domino de la vest la est, influențând masiv și economiile statelor în curs de dezvoltare din Regiunea Extinsă a Mării Negre, aflate în tranziție de la economia centralizată de tip comunist la cea capitalistă de tip democratic.

Confruntarea celor două mari blocuri ideologice constituite, pe de-o parte, din Rusia și China, ce susțin modelul economic al autoritarismului capitalist, iar pe de altă parte, SUA și UE, ce promovează capitalismul democratic, ne relevă faptul că statele occidentale produc globalizarea economică, iar ideile puse deja în practică au fost preluate de către Rusia și China, ce consumă globalizarea economică.

Trebuie amintit faptul că implozia fostei URSS a survenit din interior provenind din cauze economice și nu a fost implozie ideologică de tip politic. Și atunci, ca și în prezent, liderii de la Moscova au pierdut din vedere presiunea economică în continuă creștere în detrimentul investițiilor în apărare și tehnică militară.

Oficial, Federația Rusă alocă anual un procentaj cuprins între 3 și 4% din PIB pentru investițiile destinate apărării și tehnicii militare, dar neoficial se crede că Rusia ar alocă până la 30% acestui sector deosebit de important pentru susținerea ambițiilor sale expansioniste.

Datorită succesiunii diferitelor guverne care au condus Ucraina și modului oscilant de a pendula între Uniunea Europeană și Federația Rusă, statul vecin a fost în imposibilitatea de a duce la bun sfârșit politicile economice de integrare în Uniunea Europeană. Astfel, la 21 noiembrie 2013, guvernul de la Kiev a făcut public un comunicat prin care a anunțat că va suspenda negocierile pentru semnarea Acordului de asociere cu UE invocând motive care țin de „securitatea națională” a Ucrainei și intenția de a reveni la relațiile economice privilegiate cu statele membre ale CSI¹.

Decizia surprinzătoare a autorităților de la Kiev a fost adoptată în contextul în care negocierile cu Bruxelles-ul erau aproape finalizate (pe agenda bilaterală se mai afla doar chestiunea controversată a eliberării din închisoare a fostului premier Iulia Timoșenko) și al unor presiuni economice exercitate

de Federația Rusă.

Economia ucraineană era aproape de colaps, după ce, în august 2013, Fondul Monetar Internațional înghețase negocierile cu Kievul pentru acordarea unui împrumut, deoarece autoritățile ucrainene nu adoptaseră reformele prevăzute în acordurile anterioare (în principal, reducerea sau eliminarea subsidiilor pentru prețul la gazul natural furnizat consumatorilor casnici).

Bruxelles-ul se angajase să sprijine financiar Ucraina și să faciliteze negocierile cu reprezentanții FMI în schimbul semnării acordurilor și a implementării reformelor, dar suma exactă a împrumuturilor care urmau să fie acordate Kievului era încă pe agenda negocierilor².

Decizia guvernului de a îngheța negocierile cu UE a determinat apariția unor proteste masive în Kiev și în principalele orașe din vestul, estul și sudul Ucrainei, situație care a dus la apariția unei crize politice în Ucraina, finalizată în 28 ianuarie 2014, cu demisia premierului și a întregului aparat guvernamental³.

Mediul de securitate în Regiunea Extinsă a Mării Negre a suferit modificări substanțiale în urma evenimentelor militare ce s-au desfășurat în Ucraina, stat care părea să fie sigur pe mijloacele sale politice, militare și diplomatice și care nu a dat semne în a avea probleme de coeziune internă. Totuși, se distingeau faliile ideologice și religioase, vestul catolic proeuropean fiind în antiteză cu estul ortodox prorus, zona capitalei Kiev reprezentând o a treia regiune distinctă, populația de aici fiind o mixtură între cele două religii și ideologii.

Numim *agresiune* „un atac sau o intervenție ilegală, nejustificată, incorectă sau imorală din partea unui stat sau a agenților acestuia împotriva altuia”⁴.

La începutul anului 2014, în Ucraina a avut loc o agresiune evidentă din partea Federației Ruse, operație dusă în toate mediile, și anume: terestru, aerian, informatic, mediatic și psihologic. Aceste evenimente au condus la ocuparea Peninsulei Crimeea de forțe armate ce nu aveau însemne statale.

Anterior, Rusia semnase tratatul de frontieră cu Ucraina, iar prin Memorandumul de la Budapesta, Federația Rusă garanta integritatea teritorială a Ucrainei. Actul din capitala Ungariei este un tratat internațional semnat la 5 decembrie 1994 între Ucraina, Statele Unite, Marea Britanie și Rusia.

Memorandumul se referă la dezarmarea nucleară a Ucrainei și prevede garanții de securitate a independenței sale. Prin acest tratat, Ucraina a renunțat la armele nucleare sovietice de pe teritoriul său care au fost transferate către Federația Rusă.

Procesul de anexare a Crimeei a stârnit multe controverse și este considerat de către Uniunea Europeană, OSCE, NATO și ONU drept o anexare ilegală, care a început ca urmare a intervenției Rusiei în Republica Autonomă Crimeea și în orașul Sevastopol, diviziuni administrative ale Ucrainei. După ce autoritățile locale nerecunoscute și-au declarat independența față de Ucraina, au organizat un referendum, sub ocupație militară rusă, referendum nerecunoscut și considerat ilegal de guvernul de la Kiev și de comunitatea internațională. În final, alipirea teritoriului nou cucerit la Federația Rusă nu a reprezentat decât o formalitate, oficializată de către președintele Vladimir Putin, în 18 martie 2014.

Parteneriatul strategic al Statelor Unite ale Americii cu Federația Rusă este acum serios „gripat” din cauza recentului conflict armat din Ucraina. Oficialii ruși și americani s-au întâlnit, imediat după Summitul NATO din Țara Galilor, din 11.09.2014, la Moscova, în cadrul unor consultări cu privire la aspecte legate de punerea în aplicare a Tratatului privind forțele nucleare intermediare, datând din anul 1987. Acest tratat prevedea eliminarea rachetelor cu raza medie și scurtă de acțiune, intrând în vigoare la 1 iunie 1988.

Tratatul stipulează renunțarea la producerea, testarea și implementarea rachetelor balistice și de croazieră, lansate de la sol, cu raza medie, de la 1.000 până la 5.500 de kilometri, și rază scurtă, de la 500 până la 1.000 de kilometri. Statele Unite au acuzat, în repetate rânduri, Federația Rusă de încălcarea unor prevederi ale tratatului.

Relația Statelor Unite cu Turcia și parteneriatul SUA-Ucraina sunt alte inițiative importante regionale. Turcia este un actor puternic regional, demn de luat în seamă, fiind aliatul tradițional al americanilor în Regiunea Mării Negre.

Ca urmare a Summitului NATO de la New Port din Țara Galilor, Alianța Nord-Atlantică a decis să nu se implice prin furnizarea de armament și capacități militare în conflictul dintre Ucraina și separatiștii prorusi susținuți de către Moscova.

NATO a susținut, prin vocea secretarului general al Alianței, Anders Fogh Rasmussen, faptul

că fiecare stat membru aliat poate hotărî dacă va furniza tehnică militară Ucrainei.

La Summitul din Marea Britanie s-a luat o hotărâre deosebit de importantă pentru România și anume că țara noastră va fi coordonatorul și decidentul în materie de politici de securitate cibernetică în cadrul Alianței, ceea ce denotă faptul că este apreciată, în mod deosebit, valoarea resurselor umane și experților din domeniu.

Modificarea configurației generale după anumite criterii ale statelor din Regiunea Extinsă a Mării Negre a condus inevitabil la destructurări ale echilibrului politic regional și mondial, urmate de procese active, uneori periculoase, de reșezare a controlului principalelor zone strategice.

Schimbarea contextului strategic, în special pentru statele din Regiunea Extinsă a Mării Negre, este însoțită și de amplificarea și diversificarea unor factori de risc interni, a căror evoluție negativă pentru securitatea statului poate fi stimulată și de adâncirea situațiilor de criză politică, socială, militară și economică.

Complexitatea fenomenelor existente în viața de zi cu zi nu poate fi explicată numai prin interacțiunea câtorva variabile, totuși războiul și diplomația vor rămâne, întotdeauna, la fel de necesare și de periculoase în același timp.

Atât relațiile transnaționale, cât și cele interstatale implică mișcarea peste graniță a „ceva”, mergând de la oameni și materiale până la idei. De aceea, cele două niveluri sunt strâns interdependente. Mișcarea directă dintr-un stat în altul poate pune în pericol securitatea statelor. Consecința unei astfel de mișcări poate fi un conflict deschis, cum este cel dintre Federația Rusă și Ucraina, sau un conflict de mică intensitate asociat cu lupta împotriva criminalității internaționale, cum sunt conflictele înghețate din Transnistria, Nagorno Karabah, Abhazia și Oseția de Sud.

Regiunea Extinsă a Mării Negre se confruntă în ultimii ani cu o frecvență din ce în ce mai ridicată cu fenomenul migrației internaționale. Acest flagel reprezintă unul dintre efectele negative produse de globalizare. La începuturile apariției fenomenului, migrația ținea cont de anumite limitări, cum sunt: distanțele geografice, posibilitățile de finanțare, afinitățile lingvistice și culturale.

Treptat, migrația a ajuns să reprezinte promisiunea unei vieți mai bune, devenind răspunsul imediat la constrângerile economice

și sociale din statele de origine ale emigranților. Migrația internațională constituie un exemplu de interdependență care ne afectează pe toți deopotrivă: indivizi, state și actori nonstatali.

Instabilitatea economică, lipsa unei perspective sociale durabile, izbucnirea și reaprinderea focarelor de război din Regiunea Extinsă a Mării Negre și din Orientul Apropiat afectează grav siguranța cetățenilor regiunii.

Migrația populațiilor din Orientul Apropiat, dar și din Ucraina, Georgia, Moldova, Azerbaidjan, Armenia – state care au resimțit din plin efectele insecurității – are potențialul de a spori presiunea asupra resurselor statelor de tranzit și de destinație. Fenomenul migraționist schimbă uneori compoziția etnică, semănând germenii unor conflicte culturale sau religioase.

Astfel, migrația, potențată de globalizare, devine un subiect de securitate.

Situația de securitate din Regiunea Extinsă a Mării Negre a devenit foarte sensibilă în urma declanșării războiului de tip hibrid, acesta îmbinând conflictul de tip clasic cu dezinformări în toate mediile purtat de Federația Rusă pe teritoriul Ucrainei. Rusia a dat un semnal foarte clar, în anul 2008, în Georgia, de revenire la ambițiile expansioniste. Acest semnal a fost tratat cu o oarecare lejeritate de NATO și Uniunea Europeană, în 2014 ajungând în fața faptului împlinit ca Rusia să anexeze Crimeea printr-o invazie purtată aerian și terestru. Estul Ucrainei este, de asemenea, controlat de Moscova, toate evenimentele secesioniste din regiunile Donbas, Lugansk și Mariupol fiind finanțate și susținute cu armament.

Starea de insecuritate din Ucraina s-a propagat cu repeziciune și este predominantă în Republica Moldova, stat pe teritoriul căruia se află un corp de armată al Federației Ruse, staționat în Transnistria, încă de la proclamarea independenței sub pretextul menținerii și asigurării neutralității declarate prin Constituție.

Eforturile și acțiunile strategice ale României susțin demersul internațional al Republicii Moldova, ce are oportunitatea majoră, odată cu votul proeuropean de la alegerile din iarna anului 2014, de a intra în NATO și UE prin aderarea directă la cele două Organizații cu vocație de securitate sau prin alipirea la țara mamă și revenirea în granițele trasate de dinaintea celui de-al Doilea Război Mondial.

Dintre acțiunile de apropiere ale României față de Republica Moldova amintesc realizarea gazoductului de importanță strategică Iași – Ungheni, rută ce ajută statul vecin în demersurile sale de redobândire a independenței energetice față de Federația Rusă; ajutorul financiar direct acordat Republicii Moldova de Guvernul României; susținerea prin proiecte de dezvoltare culturală și de redobândire a obiceiurilor și a tradițiilor românești; acordarea de burse studenților din Republica Moldova care învață în România.

Conflictul din Transnistria rămâne, pentru moment, unul înghețat și constituie problema de securitate a Republicii Moldova. Acționând pe baza raționamentului deductiv putem afirma că în eventualitatea în care Republica Moldova va face un pas major de apropiere către România și, implicit, către NATO și UE, Federația Rusă ar putea să reacționeze într-un mod similar cu cel în care a acționat în Ucraina.

Astfel, aprinderea focarului de război din Ucraina, ce se află în vecinătatea Transnistriei, coroborat cu conflictele înghețate din Caucaz, conduce la o situație regională de securitate foarte tensionată, devenind un adevărat butoi cu pulbere.

Prin politica externă extrem de agresivă, Federația Rusă nu testează posibilitățile de rezistență ale Ucrainei, ci coeziunea și rezistența statelor vestice SUA, Franța, Germania, Marea Britanie.

Situația de securitate din Regiunea Extinsă a Mării Negre este foarte complicată, această zonă riscând să nu țină pasul cu efectele pozitive ale globalizării și exploziei tehnologice. Mediul economic din regiune bate pasul pe loc în unele state, în timp ce în altele a intrat în recesiune, ajutat fiind, pe de-o parte, de criza financiară și economică mondială, iar pe de altă parte de criza regională de securitate declanșată de evenimentele din Ucraina.

Concluzii

Situația de securitate din Zona Mării Negre a suferit modificări esențiale, deoarece s-a schimbat paradigma de securitate regională datorită schimbării atitudinii strategice fundamentale a Federației Ruse. Pacea și securitatea în Regiunea Extinsă a Mării Negre sunt rezultatul sumei păcii și securității fiecăruia dintre statele membre ale zonei largite pontice și nu pot fi obținute fără cooperarea lor totală.

Federația Rusă încearcă să-și crească nivelul de securitate propriu prin stoparea procesului de extindere spre est a NATO și UE. Astfel, încercarea Rusiei de a obține securitate sporită induce o stare de insecuritate în întreaga Regiune a Mării Negre.

Anexarea Crimeei, din punct de vedere al legislației internaționale, a însemnat apariția unui conflict între Ucraina și Federația Rusă. Pe lângă faptul că anexarea încalcă un șir de tratate internaționale privind integritatea teritorială a Ucrainei, ea semnifică aplicarea forței în relațiile interstatale, ceea ce e ilegal conform cartei ONU⁵.

Nu poți construi nimic temeinic pe baze durabile dacă securitatea socială, economică, politică și culturală sunt afectate într-o măsură atât de mare încât instituțiile statului de drept nu mai funcționează. Astfel, Ucraina a ajuns în imposibilitate parțială de a se governa și se află la un pas de eșec statal.

Negocierile dintre separatiștii din estul Ucrainei, susținuți de Kremlin și guvernul de la Kiev, reprezintă drumul sigur către permanentizarea conflictului, deoarece nimic nu este permanent decât provizoriul, toate aceste acțiuni fiind repetate de către Moscova și în Transnistria, dar și în conflictele înghețate din Caucaz. Încetarea parțială a conflictului din Ucraina reprezintă o pace strâmbă și nu un război drept.

Concluzionând, putem afirma, fără îndoială, că, în cazul agresiunii armate a Federației Ruse din Ucraina, dreptul forței a primat cu siguranță forței dreptului internațional.

După ultimele evenimente petrecute în Ucraina și în urma desfășurării Summitului NATO din Marea Britanie se observă o re poziționare a forțelor armate ale Alianței pe flancul Estic și o mai mare preocupare în vederea acordării de fonduri bănești pentru înzestrare militară, modernizare și achiziții de noi capacități necesare pentru asigurarea unei securități regionale care să permită dezvoltarea economică și socială continuă a statelor aliate.

Discontinuitatea în domeniul politic demonstrată de Ucraina prin pendularea între Uniunea Europeană și Federația Rusă este un exemplu elocvent pentru acțiunile de înfăptuire a politicii externe a celorlalte state din regiune. În opinia mea, statele din Regiunea Extinsă a Mării Negre nu-și mai pot permite discontinuități în domeniul politic și, mai mult, ar trebui să facă pași concreți în promovarea unei ordini și culturi

a cooperării zonale, acesta fiind un demers politic profund și de durată, facilitat de cunoașterea strategică.

La trecerea unui sfert de secol de la căderea Cortinei de fier, Regiunea Extinsă a Mării Negre se confruntă cu o situație precară de securitate în care principalele probleme sunt: confruntările etnice; tranziția economică îndelungată în statele foste socialiste; creșterea numărului imigranților și refugiaților; degradarea accentuată a mediului; conflictele culturale și religioase.

Statele care fac parte din Regiunea Extinsă a Mării Negre trebuie să depășească stadiul de înțelegere ulterioară a unui eveniment, să valorifice lecțiile învățate și să ajungă la stadiul de anticipare.

Cunoașterea strategică este cheia conturării intereselor și stabilirii priorităților. Cea mai puternică resursă pentru conștientizarea problemelor și urgentarea soluționării lor este cunoașterea strategică⁶.

NOTE:

1 Institutul Diplomatic Român, *Policy Paper* nr. 7 / 2014.

2 *Ibidem*.

3 <http://jurnalul.ro/stiri/externe/guvern-ucraina-demisie-660055.html>, accesat la 11.11.2014.

4 Graham Evans, Jeffrey Newnham, *Dicționar de relații internaționale englez-român*, Editura Universal Dalsi, București, 2001, p. 19.

5 <http://fumn.eu/conflictul-din-ucraina-intre-conflict-intrastatal-si-razboi-interstatal>, accesat la 20.11.2014.

6 George Cristian Maior, Serghei Konoplyov, *Cunoaștere strategică în zona extinsă a Mării Negre*, Editura Rao, București, 2011, p. 11.

BIBLIOGRAFIE

Bădălan E., *Securitate și cooperare în spațiul extins al Mării Negre*, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.

Chifu Iulian, *Gândire Strategică*, Editura Institutului de științe politice și Relații Internaționale, București, 2013.

Graham Evans, Jeffrey Newnham, *Dicționar de relații internaționale englez-român*, Editura

Universal Dalsi, București, 2001.

Maior George Cristian, Sergei Konoplyov,
*Cunoaștere strategică în zona extinsă a Mării
Negre*, Editura Rao, București, 2011.

Institutul Diplomatic Român, *Policy Paper* nr.7 /
2014.

<http://jurnalul.ro/stiri/externe/guvern-ucraina-demisie-660055.html>, accesat la 11.11.2014.

<http://fumn.eu/conflictul-din-ucraina-intre-conflict-intrastatal-si-razboi-interstatal>, accesat la 20.11.2014.